

Filosofická pojetí pravděpodobnosti v pracích českých myslitelů

4.1 Životní osudy Václava Šimerky

In: Magdalena Hykšová (author): Filosofická pojetí pravděpodobnosti v pracích českých myslitelů. (Czech). Praha: Matfyzpress, vydavatelství Matematicko-fyzikální fakulty Univerzity Karlovy v Praze, 2011. pp. 142–146.

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/402273>

Terms of use:

© Hykšová, Magdalena

© Matfyzpress

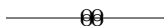
Institute of Mathematics of the Czech Academy of Sciences provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This document has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://dml.cz>

4 VÁCLAV ŠIMERKA (1819 – 1887)

OBR. 4.1 VÁCLAV ŠIMERKA

4.1 ŽIVOTNÍ OSUDY VÁCLAVA ŠIMERKY

Rodina a studium

Václav Šimerka se narodil 20. prosince 1819 ve Vysokém Veselí č. 49 v rodině Petra Šimerky (*2. 12. 1792), bednáře a později obchodníka s přízí, a jeho ženy Terezie, rozené Erbanové (*27. 12. 1791).¹ Kromě Václava se v tomto manželství narodily dcery Anna (*1. 3. 1812) a Kateřina (*27. 11. 1826) a synové František (*9. 9. 1816), Jan (*27. 5. 1822),² Josef (*20. 2. 1829) a Petr (*16. 1. 1833); další dva synové, Josef (*22. 11. 1814) a Petr (*12. 2. 1831), zemřeli v útlém věku. Základní vzdělání Šimerka získal na farní škole ve Vysokém Veselí, potom s vynikajícím prospěchem absolvoval gymnázium v nedalekém Jičíně, kde jej učil mj. profesor matematiky Franz Mühlwenzel (1793–1858) a filolog Šimon Karel Macháček (1800–1846).³ Poznamenejme, že v té době působil na jičínském gymnáziu také Bolzanův žák, filolog a spisovatel František Šír (1796–1867), který v roce 1831 vydal český překlad Bolzanovy práce *O logice* [B7].

V letech 1839/40 a 1840/41 Šimerka studoval na filosofické fakultě pražské univerzity, kde opět s výborným prospěchem absolvoval obligátní výuku náboženství, filosofie, matematiky, latinské filologie, přírodovědy, fyziky, morální filosofie a dějin, a k tomu přednášky a zkoušky z vyšší matematiky u Jakuba Filipa Kulika (1793–1863) a z astronomie a praktické geometrie u Adama Bittnera (1777–1844).⁴ Ve studiu pokračoval v teologickém semináři v Hradci Králové, kde byl dne 25. července 1845 vysvěcen na kněze. Jako kaplan potom začal působit ve Žlunicích nedaleko Vysokého Veselí.

O pět let později, po tzv. Exner-Bonitzově reformě školství (viz str. 110), kdy filosofické fakulty získaly rovnocenné postavení s ostatními fakultami a pro kandidáty učitelství na středních školách byly zavedeny státní zkoušky, se Šimerka patrně i vlivem neshod se žlunickým farářem⁵ přihlásil ke státní zkoušce z matematiky pro výuku na nižším i vyšším gymnáziu a z fyziky pro výuku na gymnáziu nižším.

¹SOA Zámorsk, matrika narozených římskokatolického farního úřadu Vysoké Veselí, N 1812–1823, sig. 181-4, str. 44. Informace o původním povolání Petra Šimerky jsou převzaty z článku [266] A. Pánka. Jako obchodník s přízí je uveden v záznamu Václava Šimerky v katalogích posluchačů filosofické fakulty pražské univerzity z let 1839/40 a 1840/41.

²Synem Jana Šimerky a jeho ženy Františky, rozené Zajícové, byl Vincenc Šimerka (1843–1907), později první ředitel české státní průmyslové školy v Plzni a c. k. vládní rada.

³SOkA Jičín, fond Lepařovo gymnázium, kniha č. 1, kart. 21.

⁴Archiv UK, fond Katalogy posluchačů Karlo-Ferdinandovy univerzity 1775–1882 (1892), Filosofická fakulta, inv. č. 427–428.

⁵V jenišovické farní kronice se později Šimerka zmínil o tom, že se se žlunickým farářem nepohodl v roce 1848 *za přičinou roboty*. Viz [67], str. 483.

Stručný životopis

Mačarova Simony ten čas kaplana židovského
 v kraji Těšínském, vikariátu Kapitulenském okra-
 zu pak Horod-Bydžovském.

Narodil sem se dne 28.^{ho} prosince 1819. ve Veselí kraje
 bydžovského, a obdržel první vychování ve la měj-
 ši farní škole. Roku 1833. dán sem byl na študie na
 gymnasiu Těšínském, kdež sem celý gymnaziální
 běh pod profesory panem Frančiškem Mühlenczem
 a zemčelým p. Tímecem Machácem s lakovým pro-
 spěchem dokončil, že jsem po wischen ten čas v pro-
 spěchu první mezi svými spoluzáky byl. Již v tře-
 tí gramaticální třídě obrátil sem zlatěobní pilnost
 k matematickým předmětům, zhalovoval robě deský
 číselné a řešil lehčejší úlohy. Ve čtvrté třídě
 cvičil sem se dále v algebře a řešil vyšší úlohy.
 Na lo sem přistoupil k logaritmům, k geometrii a
 k fyzice, tak že sem již v I.^{ní} a II.^{hé} humanitální
 třídě strometrické do fyziky zahající úkoly raypra-
 covával, k čemuž mě zlátil pan prof. Sim. Machá-
 ček vybižel. Šaklo připsaven stýjel sem, wstoupiv
 roku 1839. do filosofických študií v Praze, praktickau
 geometrii při pánu prof. Wámu Billnerovi, a první
 roční běh vyšší matematiky pod panem prof. Kulí-
 kem. Druhý rok na lo postouchal sem přednášky z
 druhého ročního běhu vyšší matematiky a z astro-
 nomie, chtěje se již lekrále k gymnaziální profesu-
 ře obrátiti. A wíak změnilo leno svůj aumyel obrá-
 til sem se k duchovnímu slouu, a byl roku 1841.
 v Kralowí-Hradci do semenáře přijal. Š lo sem
 neopominul, pokud bylo lze, s mým zaměřeným
 předmětem se obírati, študoval sem mimo jiného i
 „Kombinatorische Kunst“ von Künzler von
 „Flügelstein“. Bylo r. 1845. na kněžství wysoč-

cen, a se bezce na lo za kaplana ve Žlunicích ustanoven
 mneval sem zbyvajících časů matematice a fyzice, a lo
 s takovým výsledkem, že sem v posledních dvou letech
 dilo: *Enidungo gym. Gymnasia in Gafrau* vyhodnotil,
 ve kterém prakti ne rocamě jisk z veliké části nové
 záhy se nalazají. Dilo lo dal sem k porouzení jivín.
 ekým párním profesorům Sahnricharovi a Lankroisovi, lo
 pak mě nabízeli, abych o dosažení gymnasiální pro-
 fessury se ucházel. - Budeti mi lůy miloslivě porou-
 ní poukázáno, v němž bych se lito vědě zcela oddati
 mohl, minim více ku prospěchu vlastenecké mládeže
 a vědy se vynaložili, a prokázaných milosli hodným
 se učinili.

Ve Žlunicích dne 1^{ho} června 1850. Václav Šimerka.

OBR. 4.2 VLASTNÍ ŽIVOTOPIS (ŽÁDOST O PŘIPUŠTĚNÍ KE STÁTNI ZKOUŠCE)

Připomeňme, že tzv. *zkoušky učitelské způsobilosti* se skládaly ze čtyř částí: domácí práce, práce klauzurní, ústní zkoušky a přednášky na zkoušku. V dubnu roku 1851 Šimerka úspěšně završil zkoušku z matematiky a získal aprobaci pro oba gymnaziální stupně v českém i německém jazyce. Zkouška z fyziky však byla hodnocena nedostatečně a Šimerkovi bylo doporučeno, aby si doplnil fyzikální vzdělání; nové zkoušce se pak mohl podrobit po 18 měsících.⁶

Ve Žlunicích zůstal do Vánoc roku 1851; do Velikonoc následujícího roku byl osobním kaplanem v nedalekých Slatinách. Potom odešel do Prahy a v letním semestru školního roku 1851/52 se zapsal jako řádný posluchač na nově zorganizovanou filosofickou fakultu, kde pak studoval i v následujících dvou semestrech. Celkem absolvoval přednášky z optiky, statiky, elektřiny a magnetismu, termodynamiky, experimentální fyziky zaměřené na vyučování, astronomie a chemie.⁷ Sám o svém návratu na pražskou univerzitu později napsal:

*Poněvadž neměl Thun dosti učitelů pro nové školy, slíbeno každému knězi, jenž by ke gymnasiálnímu profesuře připravovati se chtěl, celé opatření v pražském semináři a 12 zl. k. m. měsíčně. Toho použil Václav Šimerka a byl nejstarším posluchačem na pražské universitě, maje za společníky P. Václava Dvořáka z královéhradecké a Antonína Fleischmanna z budějovické diecese.*⁸

17. února 1853 se Šimerka přihlásil k nové státní zkoušce z fyziky, tentokrát pro nižší i vyšší stupeň gymnázií. Zatímco při prvním pokusu byly jeho

⁶ Archiv UK, fond Zkušební komise pro gymnázia do roku 1882, V. Šimerka, inv. č. 57/1850.

⁷ Archiv UK, fond Katalogy posluchačů Karlo-Ferdinandovy univerzity 1775-1882 (1892), Filosofická fakulta, inv. č. 429-430.

⁸ Viz Šimerkův zápis v Jenišovické farní kronice; citováno podle [67], str. 483.

písemné práce označeny za zcela nedostatečné a značně nepříznivě byla hodnocena i ústní zkouška (například k otázce z magnetismu František Petřina podotkl: *Na tuto otázku a ještě na jiné mu podané nemohl kandidát dokonale odpovědět, neb co řekl, větším dílem vědět na odpor stálo*),⁹ nyní byl výsledek diametrálně odlišný. V hodnocení domácí práce například nalezneme vyjádření, že prokazuje Šimerkovu *neobyčejnou píli, přísné logické myšlení, zvláštní nadání jasného vyjadřování a odborné znalosti*. Velké pochvaly se dostalo také práci klauzurní a nakonec i ústní zkoušce, která se konala 27. června 1853. Podle Petřinovy závěrečné zprávy *zkušební komise na základě předchozího výkonu rozhodla, že kandidát získal nejen aprobaci z fyziky pro celé gymnázium, ale také si jako v každém ohledu vynikající kandidát zaslouhuje doporučení, aby skutečně vyučoval. Přitom může používat stejně dobře německý jako český jazyk*.¹⁰

Středoškolským učitelem

Ještě na podzim téhož roku, výnosem ministerstva kultu a vyučování ze dne 29. října 1853, byl Šimerka jmenován suplujícím učitelem na piaristickém gymnáziu v Českých Budějovicích. V prvním roce svého pedagogického působení zde vyučoval fyziku a český jazyk, v letech následujících pak učil český jazyk a matematiku.¹¹ V té době také vyšla v *Sitzungsberichte* vídeňské akademie věd první Šimerkova vědecká pojednání [Š1]–[Š3].

Zpět v duchovní správě

Ani po devíti letech se však Šimerka nedočkal definitivy (srov. pozn. 14). Po skončení školního roku 1861/62 se proto na vlastní žádost vrátil do duchovní správy. Dne 20. července 1862 byl ustanoven farářem ve Slatině u Žamberka, o necelé čtyři roky později, 12. června 1866,¹² odešel do Jenišovic u Vysokého Mýta, kde jako farář prožil dvacet let svého života. Jenišovičtí na něj vzpomínali ještě dlouho po jeho odchodu. V roce 1894 byla například založena *ochotnicko-čtenářsko-hudební jednota Šimerka*, která byla aktivní i v období mezi světovými válkami.

V době, kdy již působil ve Slatině, se Šimerka ještě ucházel o místo honorovaného docenta pro analytickou mechaniku na pražské technice. Ve velké konkurenci se však nakonec nedostal ani mezi trojici jmen navržených zemskému výboru; místo nakonec získal František Josef Studnička, který byl Šimerkovým nástupcem na piaristickém gymnáziu v Českých Budějovicích.¹³

Šimerka už se sice nevrátil k učitelskému povolání, o matematiku se však zajímat nepřestal, což dokládají mimo jiné práce [Š4]–[Š15] publikované v 60. až 80. letech 19. století. Šimerka byl také jedním ze zakladatelů Jednoty českých matematiků; v roce 1870 byl jmenován jejím čestným členem. Přispíval rovněž do časopisu *Krok*, vydávaného Josefem Dastichem (srov. str. 158).

⁹ Archiv UK, fond Zkušební komise pro gymnázia do roku 1882, V. Šimerka, inv. č. 57/1850.

¹⁰ Tamtéž, inv. č. 65/1852-53 a 188/1852-53 (zpráva je psána německy).

¹¹ SOKA České Budějovice, fond Piaristické školy České Budějovice, kniha 7, Kronika gymnasia 1777–1857; fond Státní gymnasium (německé) České Budějovice, kniha 2, Kronika gymnasia 1857–1900. Viz též [67], str. 484.

¹² Oficiálně byl jmenován až 20. května 1867.

¹³ Viz [379], str. 446–447; [19], str. 28–29.

Závěr života

V roce 1886 Šimerka odešel na odpočinek; poslední měsíce svého života prožil v obci Praskačka, kde 26. prosince 1887 zemřel a kde byl pochován. Do své závěti datované 12. února 1886 napsal:

1. *Duši mou poručím milosrdenství božímu, a pohřeb můj ať jest co nejkrovnější. Nemiloval jsem nádheru za života, nechci ji míti též po smrti. Duchovnímu, jenž průvod povede, ať se dá můj čtyřdílný breviář [...]*

2. *Své mathematické knihy a rukopisy odkazují společnosti Českých matematiků v Praze. Znamenitější z nich jsou: Legendre: Essai sur la theorie des nombres, Müller-Pouille's Physik, Archiv der Mathematik und Physik, Časopis Českých matematiků. Ať to vybere někdo, jenž by se v tom vyznal, a nechá si některou podobnou knihu od práce na památku. Mnohé z těch knih byly dosti drahé, přišly by jinak na zmar.*

3. *Všechno ostatní jak stojí a leží, totiž nábytek, náradí, šatstvo, ostatní knihy, hodiny a kapesní hodinky, jakož i tu nějakou hotovost, která by po mně zbyla, vůbec pak celý můj majetek odkazují své hospodyni spolu pak dceři po sestřenici Josefě Procházkové rodilé z Jeřic za její mnohaletou vzornou službu a aby snad po mé smrti za obtíž své domovské obci nepřišla, z toho pak ať zapraví lékaře a pohřeb.¹⁴ Svým bratřím a dětem po sestřích nemohu nic odkázati; za jedno jsem jim odpustil podíl po rodičích a vydržoval jednoho z příbuzenstva po šest let na studiích, a za druhé jsem nemohl na farkách ve Slatině a v Jenšovicích mnoho ušetřiti.*

4. *Z uvedených příčin nechci též, aby mi z té chatrné pozůstalosti nějaký pomník postaven byl. Já jsem si jej již svými spisy postavil.¹⁵*

Pomník v Praskačce Šimerkovi nakonec na své vlastní náklady postavila Jednota českých matematiků; slavnostně byl odhalen dne 1. listopadu 1889.¹⁶ Na závěr uvedme úryvek z nekrologu Augustina Pánka:

Při spisech Šimerkových chváliti jest původnost myšlének i bohatost obsahu. Šimerka byl muž povahy veskrze šlechetné, přímé a srdečné, a milým i význačným zjevem v národním životě našem, náležeje k těm českým a moravským kněžím, kteří rozumějí velikým ideám moderním a kteří s lidem cítí, jsouce hotovi za svobodu a práva jeho položiti i život v oběť. Velice jest litovati, že Šimerkovi nebylo dopřáno, domoci se působiště, mathematickému talentu jeho přiměřeného, čím by jistě česká literatura mathematická od něho ještě více byla získala. ([266], str. 256)

¹⁴ Josefa Procházková (1831–1906) se nikdy neprovdala. Po Šimerkově smrti žila v jihočeských Svinech u své nemanželské dcery Marie, provdané Perekové, jejíž potomci dodnes uchovávají řadu dokumentů ze Šimerkovy pozůstalosti a považují jej za svého předka. V rodině se traduje, že Šimerka Marii od narození podporoval a že skutečnou příčinou jeho nepřilíh úspěšné kariéry ve školství i v církvi bylo právě jeho otcovství. Podle sčítacího archu z roku 1880 pro město Veselí nad Lužnicí se Marie narodila v roce 1858 v obci Sadlín (pravděpodobně Sádlno, osada obce Ktiš) – viz SOkA Tábor, fond Archiv města Veselí nad Lužnicí, inv. č. 1131, sign. III C9h, karton 154. Oficiálně, podle pozůstalostního spisu, Šimerka potomky neměl; zatím se nepodařilo nalézt žádné oficiální ani soukromé dokumenty, které by uvedené informace potvrdily.

¹⁵ SOkA v Hradci Králové, Okresní soud Hradec Králové, sig. IV 1888/44, Pozůstalostní spis Václava Šimerky.

¹⁶ O slavnostním odhalení pomníku se lze dočíst v Posejpalově knize [293], str. 45.